

הסמיכות

תרגיל 1 עמ' 394

חלק א

17 שם ותוארו	13 צירוף סמיכות	9 שם ותוארו	5 צירוף סמיכות	1 צירוף סמיכות
18 צירוף סמיכות	14 צירוף סמיכות	10 צירוף סמיכות	6 צירוף סמיכות	2 שם ותוארו
19 צירוף סמיכות	15 צירוף סמיכות	11 צירוף סמיכות	7 שם ותוארו	3 צירוף סמיכות
20 שם ותוארו	16 צירוף סמיכות	12 שם ותוארו	8 צירוף סמיכות	4 שם ותוארו

חלק ב

צירוף סמיכות	(1)	ד.	צירוף סמיכות	(1)	א.
שם ותוארו	(2)		שם ותוארו	(2)	
שם ותוארו	(1)	ה.	צירוף סמיכות	(1)	ב.
צירוף סמיכות	(2)		צירוף סמיכות	(2)	
צירוף סמיכות	(1)	ו.	צירוף סמיכות	(1)	ג.
שם ותוארו	(2)		שם ותוארו	(2)	

2. ארץ השלום - ה"א היידוע, מדעי הטבע - ה"א היידוע, טבע האדם - ה"א היידוע,
מצב משקכם - כינוי שייכות, תושבי עירנו - כינוי שייכות, מדבר יהודה - שם פרטי

חלק ג

1. שם ותוארו
2. שם ותוארו
3. צירוף סמיכות, שם ותוארו
4. שם ותוארו
5. צירוף סמיכות
6. שם ותוארו, צירוף סמיכות
7. צירוף סמיכות, שם ותוארו
8. שם ותוארו, שם ותוארו
9. צירוף סמיכות, שם ותוארו
10. צירוף סמיכות, שם ותוארו, שם ותוארו

תראיף 2 צא' 395

1. א. צירוף של שם ותוארו
  2. א. צירוף סמיכות
  3. א. צירוף של שם ותוארו
  4. א. צירוף של שם ותוארו
  5. א. צירוף סמיכות
  6. א. צירוף סמיכות
  7. א. צירוף של שם ותוארו
  8. א. צירוף סמיכות
  9. א. צירוף סמיכות
- ב. זוג מספר 8. שניהם צירופי סמיכות. בכל שאר הזוגות יש גם צירוף סמיכות וגם שם ותוארו.

תראיף 3 צא' 395

1. א. עפיפונים פורחים
  2. א. עפיפונים בנויים
  3. א. עפיפונים מורכבים
  4. א. ספר עלילתי
2. ב. יידוע
1. א. סיווג
  2. א. משוגע יחיד - שם ותוארו
  3. א. מצב רוח - סמיכות
  4. א. מזג אוויר - סמיכות
  5. א. תנאים מיוחדים - שם ותוארו
1. ב. פופולריות הספורט
  2. ב. חגיגות האירוע
  3. ב. צבעוניות העפיפונים
  4. ב. פלאי הספר / נפלאות הספר
- ב. המשוגע היחיד – ה"א הידיעה
- ב. מצב רוח – כינוי שייכות חבר
- ב. מזג אוויר זה – כינוי רומז
- ב. התנאים המיוחדים שלנו – כינוי שייכות פרוד

בסעיף ב תיתכנה תשובות אחרות

תראיף 4 צא' 397

חלק א

- I. שרשרת של סמיכויות : (1), (2), (6), (8)
II. צירוף סמיכות ושם תואר : (3), (4), (5), (7), (9), (10)

חלק ב

- א. I. שרשרת של סמיכויות : (3), (5)
II. צירוף סמיכות ושם תואר : (1), (4), (6), (9)
III. שרשרת של סמיכויות ושם תואר : (2), (7), (8), (10)
ב. שם התואר בצירוף (7) מתקשר לנסמך "תערוכת", ואילו בצירוף (10) הוא מתקשר לסומך "לשכת" (שהוא נסמך בצירוף "לשכת הגיוס").

תראיף 5 צא' 398

חלק א

(1) תפוחי אדמה	(6) ספרי מחזור
(2) תיבות דואר	(7) תכניות טלוויזיה
(3) אנשי מפתח	(8) סימני היכר
(4) אגודות ספורט	(9) שעות שינה
(5) חברי כנסת	(10) צורני גזירה

חלק ב

1. (1) מחנכי הכיתה / מחנכי הכיתות (5) חברי מפלגה / חברי מפלגות
(2) פעולות התלמיד / פעולות התלמידים (6) דעות התלמיד / דעות התלמידים
(3) פתרונות התשבץ / פתרונות התשבצים (7) שמות הספר / שמות הספרים
(4) עצות ההורה / עצות ההורים (8) שידורי המשחק / שידורי המשחקים
2. בצירופים שבחלק ב אפשר לרבות הן את הנסמך והן את הסומך בניגוד לצירופים בחלק א שבהם אפשר לרבות רק את הנסמך.

חלק ג

בצירופי סמיכות אלה אי אפשר לרבות את הנסמך, אלא את הסומך בלבד.
(1) אחריות ההורים, (2) קריאת ספרים, (3) קבלת החלטות, (4) ביטחון המדינות.

חלק ד

שאלות 1 ג, I ד – פרשנות והיסק

1. א. דבר ידוע - שם ותוארו. כל השאר צירופי סמיכות.
ב. בתי הכנסת - הוספת ה"א היידוע לסומך
רמת השרון - הוספת ה"א היידוע לסומך. הסומך עצמו הוא שם פרטי.
ג. I. **צירופים ביחיד** - דבר ידוע, רמת השרון
צירופים ברבים - בתי הכנסת, חנויות יוקרה, בתי קפה, בתי כנסיות, בתי מדרשות.
II. בתי כנסת, בתי כנסיות - ביחיד **בית כנסת** .
III. בתי מדרשות.
IV. בתי כנסיות ובתי מדרשות - אלו צירופים שבצורת הריבוי שלהם אפשר לרבות הן את הנסמך והן את הסומך.
העשרה: צורת ריבוי זו (במיוחד במילים אלה) אופיינית ללשון חז"ל.
ד. I. דבר ידוע - דברים ידועים.
הצירוף "רמת השרון" הוא שם של מקום ואי אפשר לרבות אותו מבחינת המשמעות.
מבחינה "טכנית" הדבר אפשרי - רמות השרון, אך הצירוף מאבד את משמעותו.
II. חנויות יוקרה - חנות יוקרה, בתי קפה - בית קפה.
2. **בה** - רמת השרון
בלעדיהם - הגבאים

תרגיל 6 צמ' 401

חלק א

(1) מבנהו של החומר / המבנה של החומר	(7)	חדרה של אחותי / חדר אחותי
(2) בתי חמר	(8)	קירותיו של הבניין / הקירות של הבניין
(3) ספר העיתונאי / הספר של העיתונאי	(9)	כתר המלך / הכתר של המלך
(4) הנעלים של הילד / נעליו של הילד	(10)	השערים של העיר / שעריה של העיר

חלק ב

(1) מכשירים לכתיבה (=משמשים לכתיבה)	(5) קירות מאבן
(2) כובע מקש (=עשוי מקש)	(6) קערה מעץ
(3) נעלים להליכה (=מיועדות להליכה)	(7) אופנים להרים (=לרכיבה בהרים)
(4) הכוכבים שבשמים	(8) החיים שבלילה

תרגיל 7 צמח 401 - תאטרון הבימה

1. א. צירופי הסמיכות מודגשים בקו.
תאטרון "הבימה" נוסד בשנת 1917 במוסקבה על ידי נחום צמח שהיה מורה לעברית ואוהד מושבע של תאטרון. בין המייסדים היה גם מנחם גנסיין.
"הבימה" היה התאטרון המקצועי הראשון בשפה העברית, שכן התאטרונים העבריים שפעלו לפני כן בארץ ישראל וברחבי הגולה, לא התנהלו בצורה מקצועית. בשנים הראשונות הועלו הצגות מקוריות שנכתבו בעבור התאטרון וכן הצגות מתורגמות רבות. אולם את ראשית התהילה השיג התאטרון כשהעלה את ההצגה "הדיבוק" של אנסקי ב-1922. הצגה זו הועלתה במשך 40 שנה בארץ ובחו"ל.
בשנים 1926-1928 יצאו שחקני "הבימה" למסע הופעות באירופה ובאמריקה. השחקנים התקבלו בתשואות על ידי הקהילות היהודיות שראו ב"הבימה" מבשר לאומי-ציוני וסמל לתחיית השפה העברית. לאחר מסע הופעות זה החליטו רוב שחקני "הבימה" לעלות לארץ ישראל. הם הגיעו לנמל יפו ב-1928 והמשיכו כאן את פעילותם בתאטרון.
בארץ פעלו עם קום המדינה שלושה תאטרונים גדולים: "האוהל", "התאטרון הקאמרי" ו"הבימה". בשנת 1935 הונחה אבן הפינה לבניין "הבימה" בתל אביב, ובשנת 1958, במלאת ארבעים שנה ל"הבימה", הכירה בה הממשלה כתאטרון הלאומי של מדינת ישראל.

ב. כל הסמיכות בטקסט הן סמיכויות דבוקות. טקסט כתוב מאופיין בדרך כלל בסמיכות דבוקה.

2. א. (3) צירוף סמיכות + תואר
ב. תחיית השפה - צירוף סמיכות, השפה העברית - שם ותוארו.
3. התאטרון המקצועי, התאטרונים העבריים, בצורה מקצועית, הצגות מקוריות, הצגות מתורגמות, מבשר לאומי-ציוני, (כ)תאטרון הלאומי

תרגיל 8 צמח 403

1- ה, 2- ז, 3- י, 4- א, 5- ב, 6- ו, 7- ג, 8- ט, 9- ד, 10- ח.

תרכ"ף 9 צמ' 403

1. צירופים חופשיים : בקבוק סודה, תכנת מחשב, עיתון בוקר, בית דודתי, כרטיס חנייה, שיר מולדת, אנשי המפלגה, דגל המדינה, בעל אחוזה, טעם גן עדן, סרט נייר, ספר חוקים
2. בקבוק של סודה, תכנה של מחשב, העיתון של הבוקר, בית דודתי - הבית של דודתי / ביתה של דודתי, כרטיס לחנייה, שירים על המולדת, האנשים של המפלגה, הדגל של המדינה, הבעלים של האחוזה, טעם של גן עדן אן טעם כמו של גן עדן, סרט של נייר או סרט מנייר, ספר של חוקים
3. • צירופים שהם מושג : תורת היחסות, הר הכרמל, חניית ביניים, עיתון קיר, בית חולים, כרטיס אשראי, שיר השירים, אנשי הדממה, ספינת הדגל, בעל חיים, טעמי המקרא, סרט אימים, ספר הספרים
- צירופים המכילים שם תואר : קטן קומה, מהיר החלטה
- צירופים המכילים מילה המציינת כמות או קרבת יחס : רב משמעות

תרכ"ף 10 צמ' 406

- (1) נשא נשא דברים, נשא עיניו, נשא ברכה, נשא ראש, נשא תפילה
- (2) תוספת תוספת ותק, תוספת סיכון, תוספת שכר, תוספת יוקר
- (3) נשמה נר נשמה, זמר נשמה, מוזיקת נשמה, שיכי נשמה, נשמה יתרה
- (4) יוצא דואר יוצא, יוצא דופן, יוצא צבא, יוצא מן הכלל, יוצא לחופשי, יוצא לאור
- (5) מדבר דור המדבר, נווה מדבר, ספינת המדבר (כינוי לגמל)
- (6) משמרת החלפת משמרת, משמרת לילה, משמרת (משמרות) בטיחות, משמרת מחאה
- (7) עולה סדר עולה, כוכב עולה, עולה באש, עולה בגורל, עולה בדרגה, עולה לאוויר, עולה רגל
- (8) נחש נחש ארסי, נחש חנק, שביל הנחש, פְּנֵינְךָ נחש (הביטוי הנכון הוא מאורת נחשים, ולא מערת נחש)

הבנת הנקרא

שאלות 1, 2 - איתור מידע

שאלה 5 ב - פרשנות והיסק

1. חסידי אומות העולם - יחידים ומשפחות שסיכנו את חייהם ואת חיי קרוביהם למען הצלת יהודים בתקופת השואה.
2. הם הסתירו יהודים בבתיהם, הסתירו ילדים יהודים או אימצו אותם, סיפקו להם תעודות ואשרות יציאה מזויפות, חתמו על דרכוניהם בדרכם אל ארצות מפלט, הבריחו אותם למדינות בטוחות, סיפקו להם מזון, העסיקו אותם בבתי חרושת ועוד.
3. (1) יחידים או משפחות
(2) מושיעים אלו או אנשים שנטלו חלק בהסתרת יהודים
(3) את היהודים (שהיו ידידיהם או שכניהם של המצילים)
4. הפרדה בין משפט שיש בו הכללה לבין הפירוט שבא אחריו.
5. א. מילת הקישור: ולכן. הקשר הלוגי – סיבה ותוצאה.
ב. מה שנאמר אחרי מילת הקישור **מסביר** (נותן את הסיבה) מדוע אין מניע אחד לכל חסידי אומות העולם. התשובה: הם באו משכבות שונות של האוכלוסייה, ולכן לא היו להם מניעים משותפים.
6. מטלת סיכום (הצעה)
"יד ושם" הכיר בכ-16,000 אנשים מכל מדינות אירופה כחסידי אומות העולם. אנשים אלה שפעלו כיחידים או כמשפחות, סיכנו את חייהם ואת חיי קרוביהם במטרה להציל יהודים בתקופת השואה. אנשים אלו הסתירו יהודים, אימצו ילדים יהודים, סיפקו תעודות ואשרות יציאה מזויפות, החתימו דרכונים אל ארץ מפלט, הבריחו יהודים אל מדינות בטוחות, סיפקו מזון והעסיקו יהודים בבתי חרושת. הם עשו כל זאת מתוך ידיעה שאם הם ייתפסו, הם יישלחו למחנות ריכוז או יוצאו להורג. מאחר שחסידי אומות העולם באו משכבות אוכלוסייה שונות, אי אפשר להצביע על מניע אחיד לכולם. חלקם הצילו יהודים מתוך מניעים אנטי נאציים כחלק מן המאבק בכיבוש הנאצי, חלקם ממניעים דתיים. יש שפעלו מתוך מניעים הומניטריים וראו חובה לעזור ליהודים מעצם היותם בני אנוש, ואחרים עזרו מתוך יחסי שכנות רבת שנים.

אוצר המילים והמשמעים

1. א. "לעמוד מנגד" - להישאר מרחוק, לא לעזור.
- ב. עמד בבחינה, עמד בדיבור, עמד בעינו, עמד לימינו, עמד מן הצד, עמד על דעתו, עמד על טעותו.
- ג. עמד בבחינה - הצליח, ענה נכון על מרבית השאלות
- עמד בדיבורו - קיים את דבריו, שמר את הבטחתו
- עמד בעינו - נשאר במצבו הקודם, לא השתנה
- עמד לימינו - עזר לו, תמך בו
- עמד מן הצד - לא התערב, היה ניטרלי
- עמד על דעתו - התעקש, לא רצה לוותר
- עמד על טעותו - הבין כי שגה וטעה

2. א. **אבן שושן** : פירוש 5 - **חסר** רגישות, **חסר** הבנה
- רב מילים** : פירוש 3 - **שאינו** רגיש, **שאינו** מגיב
- שימו לב שרק **חלק** מההגדרה מתאים למשמעות המילה בטקסט.
- ב. **אבן שושן** : מציין את הרובד הלשוני = עברית חדשה (ח)
- פירוש זה הוא מטפורי - [בהשאלה]
- רב מילים** : מציין את המשלב הלשוני = לשון הדיבור
- ג. היחס בין המשמעויות הוא **פוליסמיה** - כל הפירושים הם תחת ערך אחד.
- ד. בשני המילונים ההגדרה היא על דרך ה**ניגודיות**.

3. א. ניגודיות (זהו אוקסימורון - צירוף של שני מושגים הנוגדים זה את זה במשמעויותיהם)
- ב. (4) להציל - להפקיר

צירופים וחלקי הדיבור

1. א. **צירופי סמיכות** : הצלת יהודים, סכנת גילונים, למחנות ריכוז, בבתי המצילים, ארץ מפלט, בשעת המעשה, תקופת השואה
- ב. **צירוף שם ותוארו** : ארצות אנטישמיות, השמדה המונית, מדינה בטוחה, מניעים שונים, הכיבוש הנאצי
- סכנת גילונים - כינוי שייכות בסומך
- בבתי המצילים - ה"א היידוע בסומך
- בשעת המעשה - ה"א היידוע בסומך
- הכיבוש הנאצי - ה"א היידוע בשם ובתוארו
- תקופת השואה - ה"א היידוע בסומך
- ג. **השמדה המונית** - השמדות המוניות, **סכנת גילונים** - סכנות גילונים, **מדינה בטוחה** - מדינות בטוחות, **ארץ מפלט** - ארצות מפלט, **בשעת המעשה** - בשעות המעשה / בשעת המעשים / בשעות המעשים, **הכיבוש הנאצי** - הכיבושים הנאציים

2. א. **שרשרת של סמיכויות** : חסידי אומות העולם, הצלת יהודי אירופה
סמיכות ושם תואר : אשרות יציאה מזויפות, שכבות האוכלוסייה השונות, אספקת תעודות מזויפות,
 בשעת מצוקתם הקשה, יחסי שכנות טובים, השתיקה הרועמת של האפיפיור
 ב. חסידי אומות העולם - ה"א היידוע בסומך האחרון
 השתיקה הרועמת של האפיפיור - ה"א היידוע בשם (הנסמך), בשם התואר ובסומך
 בשעת מצוקתם הקשה - כינוי שייכות בסומך, ה"א היידוע בשם התואר
 שכבות האוכלוסייה השונות - ה"א היידוע בסומך ובשם התואר
 ג. צירוף (8) הוא סמיכות פרודה. (כל שאר הסמיכויות הן סמיכות דבוקה).
 הסיבה לשימוש בסמיכות פרודה היא הוספת שם תואר לנסמך. אין אפשרות להפריד בין הנסמך
 לסומך, וכאשר יש צורך להוסיף שם תואר לנסמך, משתמשים בסמיכות פרודה.

3. (1) ההצלה - שם פעולה, המצילים - שם עצם
 (2) הבריחו - פועל
 (3) להצביע - שם הפועל, משותף - שם תואר
 (4) בולטת - פועל, האטום - שם תואר, השמדה - שם פעולה

תרגיל 12 עמ' 410

חלק א

1. כל תלמידי הכיתה והוריהם	7. מפקדי הגדוד וחייליו
2. בני סמכא	8. בני מזל
3. אוצר המילים של השפה העברית	9. בית הספר החדש
4. רשת השיווק החדשה	10. הפסקת האש הקרובה
5. המוסד עתיק היומין	11. רופאות המחלקה ואחיות המחלקה
6. מליקוי הזיכרון שלו	12. את גיל ההתבגרות

חלק ב

1. (1) הם נטלו חלק בהסתרת יהודים או בסיוע להם.
 2. (2) ההצלה באה לידי ביטוי על ידי הסתרת ילדים או אימוצם.
 הסבר : אין להפריד בין הנסמך לבין הסומך. לכן אם רוצים לצרף שני נסמכים לסומך אחד יש להציבם
 משני עברי הסומך.